

N.º SOLT
5
CÉNTIMS

Veu de la Plana

SEMANARI DEFENSOR DELS INTERÉSOS REGIONALS

N.º SOLT
5
CÉNTIMS

SOSCRIPCIÓ

Castelló, al mes 0'25 ptas.
Fora, trimestre 1 » »

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

COLÓN, 17, 2.

Tota la correspondència a la Administració

SE PUBLICA TOTS ELS DISAPTES

No se tornen els originals en cara que no se publiquen

Ganxo de molts, lo llop s' el menje

Qui'n les cuestions polítiques no's fá càrrec de la profonda aplicació què'n l'ordre del govern dels estats pot donar-se al aforisme encapsalador d'aquestes línees, es sense ducat perque s'ha oblidat d'aguaytar un poquet vers lo enllangostat compás aon pasture un mig de govern que del Nord al Sur de nostra Patria, y de Llevant tró a Ponent de la mateixa, creuant son Centre, no pare d'arroinar nostra hisenda de tant llepol com sempre està respecte a xuplarse la suor del desgraciat contribuyent, al propi temps que los fruits rustichs y urbans que'l darrer poseix.

Lo Centralisme te devant per devant la culpa de les maleses què'n l'ansdit concepte atoren cuantes iniciatives lo voler a la nostra terra farie esclatar bledanes y escullaes en benevides mostres de progrés y febrosenca activitat, les joyoses mampreses d'un Reyalme que a tot hora se plany de sons dolents governs y no sosega'n demanar una llibertat que li fá bona cosa de falta pà obtindre la riquea a que té dret, perque la porte dins de casa y mentrimentres mos dirigixquen ab la fluixetat d'ara està demés que mos calfen lo cap ab promeses d'acamparla.

Un Rey que s' empenye'n que tot lo del Estat vaja per son cònte, rònegament ab les seues iniciatives, necessite del Centralisme com a mig encara que terbol y fluix, ademés d'incomplet, d'eixirne en que ningú guanye a s'autoritat; ya qu'ell no reconeixentla'n ningú (fóra dels seus delegats) vol tindre, y a dit

efecte necessite la tralla del absolutisme dur a tots los llochs y en tots los assutes pera que cualsevol que li puga donar gonia ab imperioses objeccions, tinga de repent enserratoná la llengua y tapats tots los mitjos de defempsa.

Assó serà tot lo fort que's vullga; empró de dos mals quede, encara que nostres idees de llibertat no cal dir qu'enjamay ho aprovarán, molt més afavorit l'esperit democràtic, ab l'esmentat régime verament tirànic que no com ara'n que damunt de eixe esperit mos pertoque ademés engolirmos la faloria d'un sistema aon no sols hu, si no sèt o huit mos governen fent als ciutadans en assunts econòmichs y administratius més maleses que una pedregá de benagay. La prova es que 'ls concellers de la Corona dins de llur respectiu departament en un grapat de disposicions, cials Reals Ordres, circulars, etc., prenen una traça de comissions tan grosses com les que poguessen corresponde a un quefe d'Estat; y no sen moltes vegaes naturals, ni sixquera visitadors de les les regíons totes de la Nació, pera deprendre lo que a d'aquelles les fasse falta, ¿de quina seguida poden desenvollar llur gestió dits personajes?

Puix atenent ab paregut criteri a totes bandes, fonament aquest de jutjar de lo més destarifat que n'hi ha; y a cualsevol regió pot esser que li tingue que tocar carregar en quelcom ministre que n'entengue tant de mitjos de viure'n aquells llochs com un mosquit pogués saber de plantar criadilles, anem al dir.

No sabent les ansdites personnes com nosaltres mos esburguem pà trevallar profitosament lo nostre; ¿cóm se compren que vullguen esser, y

tot competents pera allaugerir costeres que'n traça de calamitats, danys y perjuïns entre nosaltres se'n oferixquen huí o l'endemá?

Me direu: Guapo, prò pà d'aixó poden tindre consellers paisans vòstres o intel·ligents de les cuestions comarcals, que aljuden ab llur ciència'n cuant siga d'ocasió. Y ahí vé bé respondre: Eixos concellers que la Lley més o menys directament y a vòltes d'hasta indirectament mos diu que hi ha que anomenar ¿no valdríe més que foren ficats tots per lo poble y obligatoriament de cascuna regió que no com ara, anomenats per los mateixos ministres uns, altres per llurs delegats, molts qual acoloch va a carrech d'organismes que menjen dels pressuposts presentats pera l'aprovació d'unes Corts d'una majoria no representativa dels proporcionals y exclusius matícos de les comarques, com resultarie si cas-cuna d'aquestes enviare als cops legislatius tan sols fills o veïns seus? Ara pà que res vaigga'l endret, se consentix que'n nom de cada distrit puga dur sa veu al Parlament gent de quelcom punt de la nació, tots los diputats son aixina, designats arreu y barallats d'un mòdo que qui tinga afició a llegir lo Dret Politich no podrà menys que classificar de desgalixat y d'una ensalá lo més empastivola que's coneix. Y si encabant de semblants deslliços tot se quedare igual que avans sense pena ni glòria, podriem despuix de tot estar mes preciosos que coca enconfitá; la codonyeta es que 'ls pares de la Patria no paren d'enflocarmos en contribucions y mos ensenen ab tributs sobre plagues y altres endergues, omplintmos de pagotes y afosilantmos, metafòricament raonant, ab embargaires y

eixecucions; si que li quede un poquet, a bones no se rasque a ranch de les costelles per les boltxaques chalequeres, o no vol amollar de cualsevol altre mij los dinés que li demanen, los cobraors de contribucions.

Encara n' hi ha més, per si no està prou plé'l cabás. La tapaora dels forasters, o casi de la mateixa pinta que ademés de representar-nos allá dalt poden vindre ací a manuqueijar lo nòstre, està fonamentá en la organització dels partits, dels que aran tenim a eixams; y ya sabem, y estem prou ben encouentats, de que cadascún partit fa creure que defense un ideal, y lo que sol esser es que 'ls que militen dins d'un partit no fan més generalment que apegar-se com abelletes de mèl al pensament bò, fals o flatós, discurrit per lo cervell d'un queje o d'un líder, a qui's tenen atendencias poch manco que militars.

D' ací la naixença d'un aviver de personnes que de fets son absolutistes; y si l' absolutisme d' hu ya's massa gatit, se'n passe més que de ralla l' absolutisme, d'eixe menat d' homens polítichs; y més, encabant d'eixes comedies de cuand aborrits, famolenchs o perduts los turnadors contraris d'aquells que manen diuen als darrers les trescantes, o per lo menys fan embrutar lo «Diari de Sesions» fent-vòre que chillen fort com si tota la rahó fore d' ells.

Per llur costat, al alribar les esmentaes escenes que's semblen a canyarets, solen los que tenen lo manech de la paella fer la paperà presentant la dimissió pà tornar a agarrar los ramals lo poder al cap que sol correr un parell d'anys; y aixina, hui per tú demà per mí, se van tapant los uns als altres, y mos deixen nets ab programes que pareixen tindre una ditaeta d' arrop a fi d' afalagar cascú dels turnadors als respectius extremos de la dreta o l'esquerra.

Y aixina anem navegant; moltes correngudes y brams, mes poca feyna feta y amuntó descàrrega de calamitats económiques, lo mateix que destarifos administratius. Fent creure que l' poble hui té l' opinió d' ahir y demà tornará a tindre la que arre-

mate de tindre hui, dos partits més o menys esgarrantse y apèdaçantse van rodant com la calaixoná d' una cenya; y com encara qu' entre ells haigga descontents, aquests per no allesiar llur partit se prenen lo sacrifici de no fer públich res de lo que 'ls passe dins la rabera en que se troben enllistats, resulte que les responsabilitats, si algú atrevit s' avance a demanarles, s' esgallen front al pilot de la gent que defensse al partit. Ademés, llops entre llops diu que no's mosseguen.

Aixina va rodant la bola; y patrem mes y mes quand més anirem, fins que 'ns espavilem del tot y desentsopits de una, mos decidim a traure la granera pera pegar un bon netejó a tota eixa bruticia del caciquisme centraliste, que arroïne, més que una mala pèsta, lo desenvolupament de nostra riquea y sense donar-se tal vegá conte pòrta camí d' amortallar l' esperit cívich.

ALMUGÁVER.

1209 ANYS!

29 JUNY 1707

En el «Real Sitio del Buen Retiro», un déspota, un tirà sedent de maldat, Felip V, banyant sa ploma en baba verinosa, firma el decret abolint el us del idioma, furs y privilegis de la gran Patria d' En Jaume lo Conqueridor.

S' encapóta lo cèl de negrengchs nugols, s' aixequen en la mar enfurrides y amenaçadores montanyes d' aigua, y envolta al dia en la foscor, el mant negre de la nit.

Tot es desolació y angunia; la fatalitat havia caigut implacable sobre el irredimible poble valencià. El silenci impera en aquells patriotichs ciutadans, que plören de rabia per la seu impotència al no poder reconquerir ses perduides llibertats.

Y en aquells instants de lluita, un ciutadà de còr sancer e invencible energia, deixa escapar de sons llabis com sentenciadores unes paràules: ¡Poble te salvaré! ¡Regeneració! ¿Qui era aquell grand patriota? Nin-

gú el coneixia. Tal volta perassó fora patriota. Jurà vengarse.

29 JUNY 1916

Día de San Pere. Día hermos. El sol deixa caure sons raigs a manera de foch... Natura sempre verificadora se mòstra vestida en ses millors gales.

Després de la esmena dels diputats catalans—germans nostres d' ideals—al Mensaje de la Corona, en la Patria Valenciana, se senten els abatolls de noua orientació política. Les sanes rails de les idees regionalistes s' obrin pas en els còrs d'un stòl de vers fills del poble Valencià.

Una fòrta y viril Joventut trevalla incansable per la fé posá en sons ideals valencianistes. La seu lavor es fructífera, contra la voluntat del absolutisme absorvent y centralizador d'estos temps d'inclinació de testa davant de la carcoma caclquil.

Vólen salvar a son poble de les garres d'este odiós poder Central. Vólen retornar a sa Patria totes cuantes llibertats li usurpá un rey absolut y per may prou malaïda sa memoria. Pórtent, per únic lema la *veritat*, y sols en ell s' amparen pera posar sa bandera ben alta y ben dreta.

¡Regeneració! el clam d'aquell patriota, mórt sens que ses aspiracions se cumpliren, trove resol en la constància de la Joventud present, que lluita árdidament interposant en front a la corrent de política xorca y unitarista que tot ho avasalla, la seu tota acció y veritat.

En la Patria Valenciana, repercuteix en les purnes del foch patriotich. Al fi el poble despèrta de son somni. Vol la llibertat, eixint del esclavatge en que està postergat.

Lo sol de sa redempció, comença a brillar clar y potent... ¡¡Salve JOVENTUT!!

FERRÁN.

29 DE JUNY

Fita es esta que hui apenats commemorem, de negres recordançes pera els que sentim simpatia fonda per los nobles ideals regionals.

Hui fa 209 anys, que li se ocurri

en mal hora firmar en son palau del «Bon Retiro» a aquell rey despótich y tirá membrat Felip V, lo decret de supressió de nòstres furs y llibertats. Dende llavors venim arrastrant ab resignació pasmosa les pesaroses cadenes d' una esclavitut inicua.

Nòstre crit llançat al vent en busca de llibertadors qu' ens auxilien apartanmos d' este ya llarch y penós cautiveri, es oit ab la indiferència mes desdenyosa y ab la sarcàstica risa del humillant desprèci.

Eixe decret funestíssim qu' enclau en sí materia suficientment intencionada, naixuda al desig de servir d' esbarrament d' un poble, es el guant llançat a nòstres rostres en senyal de inacabable guerra, es el desafiú innoble del roïn cavaller que convençut de son extremat poderiu ferix ab lo punyal de la força.

Nostre mal ¡Oh rey Felip! es del cór, ens ferires a traició y cobartiment amparat de conçellers mal naixuts, que gojaren al contemplar mes tart com se derruïe el castell de nòstra grandea, y la miseria s' afanave per posesionarse de nòstres desditjats llars. ¡Conseguires tes propòsits! La lluita fon notablement desigual, y tinguerem que capitular prontament ab una resignació santa y nòblement heroica...

Passarem molts anys, anys de postració fatal que feren peligrar nòstres cuitats, y llavors anaren los bons patriotes obrint los ulls cautelosament a la realitat, y percatanse que apremiava un esforç decisiu per part de tots, pera alcançar segures victories en la lluita ya emprenyada de nòstra reconquèsta. Molts moriren ab este desig consolador, y ses darreres paraules foren d' aient pera la joventut naixent, pera d' aquesta jovenalla de forces sobradament vigoroses, que sabrà cumplir ordenadament els atinats consells de ses vollguts avans passats, y no descansarà fins haver conseguit l'inapreurable lloer de la victòria, y fer mosegar les pols de la derróta a nòstres adversaris en lo propi camp de la lluita.

¡Amunt los córs, puix, companys! No desmayeu ans la superioritat de forces del enemic, ni tremoleu contemplant el relluir de ses

perfeccionsades armes, nosaltres no necessitem tals trofeus pera vencer, lluitem ab la raó y el dret, y tinch el convenciment de que triunfarà nòstra causa, que serà de nou respectada ya per totes les generacions vinents, y manarà els destins de nostra regió que tornará com en los passats seglels de ses llibertats, a ser grand y poder-

osa, a ser carinyosa mare que sabrà premiar l' esforç fet per sons fills en son llibertament, y els distinguirà dels descastats, que sols mereixerán l' odi mes complet y les execracions mes dures y justes.

MOSSEN.

Castelló Juny 1916.

MALDICIÓN DE RAÇA

*Malahit sia 'l Borbó
qu' es nomená Felip V.
rey qu' ens robá nostres furs.
¡Malahit!*

*Malahit qui nòstra llengua
ab un decret prohibí
y ens guerretjà per matar-nos.
¡Malahit!*

*Malahit mil vòltes sia
el, de Xàtiva, assesí
que maná botar-la foch.
¡Malahit!*

*Malahit el de la frasse
de.... «gentes de mal vivir....»
dirigida 'ls valenciáns.
¡Malahit!*

*Malahit sia per sempre
'l estranjer rey y bogí
lladre d' un cetre, y dels furs
de la Patria: Felip V.
¡Malahit!
¡Malahit!*

Carles Salvador

Benasal y juny 1916.

Catalunya y Valencia

II

Una volta sentat que Catalunya y Valencia constituyen una unitat fisiològica y ètnica desde el temps prehistòrichs, anem a vore que dins d' eixa unitat existixen entr'elles, dos diferéncies prou grans pera qu'el

significat dels dos noms resulte ben distint.

Uns cuants sigles demprés de que Catalunya existira en sa vida pròpia, el valerós rey En Jaume fundá y establí el Reine de Valencia. Siga per la causa qu' es vullga, el territori nòvament conquistat, no va ser agregat a Catalunya ni a Aragó, sino

qu'en ell va ser constituit un nou Estat, en ses lleys pròpies y en un nom qu'el distingua del demés Estats de la Corona d'Aragó.

Eixa personalitat que en lo seu naiximent recibia el Reine de Valencia, no sols la va conservar, sino que també la va enrobustir y consolidar durant sa època foral. Per això les antigues cròniques de Muntaner, de Desclot y de Pere el Cremenós, parlen ben clarament de Catalunya y de Valencia com de dos còses distintes.

En l'introducció de l'obra *Regiment de la cosa pública*, son ilustre autor Fr. Francesch Eximenis, després d'enaltir les qualitats excepcionals que adornaven a la terra valenciana, diu estes paraules: *Per totes estes còses e raóns ha volgut Nostre Senyor Deu que pòble valencià sia pòble especial e elet entre los altres de tota Espanya, car com sia vingut e eixit per la major partida de Catalunya e li sia al costat, empero no's nomena pòble català, ans per especial privilegi ha pròpi nom, es nomena pòble valencià.* Paraules que tenen pera la cuestió qu'estem tractant una importància grandíssima per l'época en que foren escrites (en temps de Pere el del Punyalet), y sobre tot per que l'autor era natural de Girona, es dir, qu'era ben català.

Y esta distinció no era tan sòls nominal, sino que alguns fets notables de la història acrediten que era ben real y efectiva.

Aixina en la famosa guerra de la Unió en la que Valencia anava contra el rey, Catalunya s'posà al costat d'este. Viceversa, cuan els catalans s'alçaren contra Joan II, els valencians foren fiels al monarca.

En lo compromís de Casp, fon ben reconeguda la personalitat de Valencia, la qual va enviar tres compromisaris, que junt en els tres d'Aragó y ls tres de Catalunya, resolgueren el conflicte de la sucesió de la corona.

Per espai de un bòn número d'anys, els aragonesos y valencians sostingueren un pleit contra els catalans per motiu de la Castellania d'Amposta.

El important moviment de caràcter

social de Valencia, que conéixerem en el nom de les Germanies, ninguna resonància va tindre en Catalunya.

El jurisconsult valencià Pere Belluga, en temps d'Alfons el Magnànim, demanava qu'en les Corts tinguerà Valencia per ser Reine, llòch preferent a Catalunya que sols era Principat.

Ademés, el fet de qu'el llibre del Consulat de Mar de Valencia sigue més antich qu'el de Barcelona; el tribunal de les aigües; la imprenta establintse en Valencia aváns qu'en ningú atre punt de Espanya; la institució en nostra ciutat del primer Manicomi del mond y moltes altres còses, demostren clarament que Valencia havia aplegat per si mateixa a un alt grau de civilització, y posen el seu nom a una immensa altura.

III

En quant a la llengua, no podem negar que la valenciana y la catalana son una mateixa, com ya indicarem en nostre primer article. Esta unitat de llenguaje es el principal fonament en que s'apoyen els que sostenen la *catalanitat* de Valencia, pero com anem a vore, també en este punt te València prou personalitat pera que la llengua propria d'esta terra tinga el nom de llengua valenciana.

En primer lloc perque, com indica el R. P. Fullana, confirmanto en l'autoritat del català Dr. Grandia: *el valencià es desenvolurat espontàneament mentres la conquesta d'este Reine de Valencia y al mateix temps que el català en el principat de Catalunya.*

Ademés cultivant sa llengua propria, els lliterats valenciàns feren molt insigne el nom de Válencia, tant, qu'el Ilm. Sr. Torras y Bages digué que *Valencia fon el jaardi lliterari de Catalunya*, y mosen Jacinto Verdaguer va dir en certa ocasió: *Els principals mestres de la llengua y lliteratura catalanes son valenciàns.*

Tenim com grandiós exemplar d'elocuencia a nostre gloriós Sant Vicent Ferrer; en poesia, ademés de la gran figura de Ausias March, en la que ninguna de Catalunya s'iguala, tenim a Jaume Roig, Joan Roig de

Corella, mossen Bernat Fenollar y molts atres de considerable importància; en novel·la tenim la famosissima obra *Tirant lo Blanch*, de Joanot Martorell, que tant alabà Cervantes; en lliteratura de caràcter pietós tenim a Sor Isabel de Villena, Miguel Pérez, Benardí Vallmanya y altres; en lliteratura humorística es feren celebres mossén Vinyoles Moreno y Gasull, y en la traducció d'obres dels classichs antichs, Vilargut, Alegre y Fenollet.

Y es molt de notar qu'eixes grans figures de nostra lliteratura clàssica solien dir que escrivíen en llengua valenciana y no dién catalana a sa propia llengua. Aixina Fr. Antoni Canals de l'Orde de Predicaors, parlant de la traducción de Valari Máxim que va escriure en 1595, diu en el prólech estes paraules: *Le tret del llai en nostra volguda llengua materna valenciana, així breu com he pogut. Jatse sia que altres l'hagen tret en llengua catalana.* Y el català Sr. Balari y Jovany, dia aproposit d'este asunt en son discurs presidencial dels Jochs Florals de Barcelona de 1894: *Aytal distinció (entre llengua catalana y valenciana) havia de tenir un o altre fonament, sobre tot tenint en compte que aquí a Barcelona mateix en 1481 va esser estampada la Historia d'Alejandro escrita per Quinto Curcio, traduïda per Lluís de Fenollet en llengua valenciana, com així expressament es feu constar, lo qual es ben clara mostra de que també en aquesta terra aytal calificatiu era ademés i coneugut com a cosa corrent sense contrast.*

Joanot Martorell, Arcís Vinyoles, Benardí Vallmanya y altres, digueren tanbé valenciana a la llengua en qu'escrivíen.

Resulta, puix, una gran impropietat dir catalana a la llengua que, cultivada per els fills de Valencia, va adquirir una personalitat tan distinguida.

Pera acabar sols direm que als principals defensor de la *catalanitat* de Valencia son catalans, lo qual es molt natural, puix considerant a Valencia com un troc de Catalunya, les glories valencianes venen a engrandir notablement el nom de Cata-

lunya. Aixina en la magnífica obra *La Tradició Catalana*, son ilustre autor fa uns interessant estudiç sobre les figures mes notables de Catalunya en el camp intelectual, y vejan quines son estes: San Ramón de Penyafort, Jaume I, el Beato Ramón Lull, Sant Vicent Ferrer, Fray Francesch Eximenis, Ausias March y Joan Lluís Vives, es dir, de sèt grans figures catalanes, tres son valencianes.

J. M.ª GIMÉNEZ FAYOS.

EL MONUMENT A TÀRREGA DE JOAN ADSUARA

El home s' capaç de desfer totes les resistencies, de franquejar tots los obstacles, de vencer la mateixa mort.

(Bergson.—L'evolution créatrice.)

La emoció.

Benavente y Pereç d' Ayala están els dos del mateix pareixer sobre «emocionarse per primera vegá», Aclarimmos.

La primera volta que assistim a la representació d' una obra teatral, llegim un llibre o contemplam una obra d' art, sempre la emoció qu' experimentem es superior a la que rebrém la segon volta d' assistir a la mateixa funció de teatre, de llegir l' obra ya llegida o de vore l' art que ya havem vist.

La primera vegá anem a lo desconegut, a lo nou, sinse prejuïns. Sincers escoltem, llegim y mirem. Religiosament oficiem de descubridors.

La segon vegá ha perdut l'atractiu de la novetat, es una cosa passá, coneixem la crítica que s' ha fet d' allò incontrantri aqueste o aqueslatre defecte. Casi sabem més que l' autor de l' obra y en petulancia diem: Aixó porte croses. La primera anem a la veritat, la segon estem en miserable èrro.

¿Acàs quant volem una cosa; al pare, a la mare, a la novia, al amich, mos cansem may de vorels?

Per qu' havem d' esser tan meçquins que no tinguem la sensibilitat d' emocionar-nos sempre per prime-

ra vegá a fi de gójar mes de les coses?

Eixa es la cuestiò que plantejaven Benavente y Pereç d' Ayala en novembre del passat any en les revistes madrilenes *«Summa»* y *«Nuevo Mundo»*. Emoció de primera vegá mos ha causat a nosaltres el monument a Tàrrega, y es que l' emoció qu' ell caurava sempre ere d' eixa mena. Digne's que se li pague 'n iguals dinés.

EL MONUMENT

Joan Adsuara es un artiste del qual ham parlat ya en aquestes columnes esboçant son credo artistich.

Diem entre altres «...es com una llavor de la época greca dona a llum en aquesta del auto y del trasatlàntich de les coses impresionistes y llaugetes». May com ara mes a propòsit pera recordaro ya qu' el monument s' ajuste a les condicions de serenitat, senzilleç y fòrça propies del helenisme.

La manera es d' una esteliçió refinada y *adsuarenca* que mos pòrt a la memòria la grandiositat, eixamplea y eternisme de la música del Mestre 'n quant al basament y bauçanya. El cap de Tàrrega vaciat en bronze, te un realisme *donatillesch* y un idealisme del autor.

El cap del músich com diu García Sanchiz, te la factura de un perfil asiri y Adsuara que l' ha tratat en carinyo li ha posat ademés d' aquella condició les altres de humilitat, abnegació, sacrifici, y fins divinitat també. La tèsta tarreguista, fósca, suau de expressió, mirant desde la glorieta aon está emplaça el Castelló volgut es d' un paganisme sóbri que mos enfortix musicalment que fà que aplegu a nosaltres la euritmia, el só armoniós y arrobat de sa filla la guitarra. La composició respon a la darrera forma de monuments d' eixa mena tancantse molt bé dins del terrè estètic de la época en que vivim.

ALGO DE VERITAT

Tàrrega havie mort. L' home humilt y errant, lluntá de sa terra havie passat a millor vida. Les dos morts, la del home y la del instrument, no foren suficients pera condolir al poble y les cendres del grand home

quedaren oblidades en un racó català a la vora de la mar blava. Passaren els dies y una revista pegà el crit de vergonya, el poble canta el *mea culpa* y les cendres benehides fóren portaes a la terra mare.

Mes faltave una cosa.

Eixa cosa ya está feta; En Joan Adsuara, Antoni Solé, Enrich Gimeno, Joan Bellido, Remigio Mateu, Enrich Tàrrega, Nicolau Forés, Enrich Ribés, Francesch Armengot y Emili Gaetá Huguet, que han organitzat y contribuit a fer el monument.

Esta vesprá cuant junt en el escultor Adsuara y el fotògrafo Sanchis, contemplave el monument, m' ànima s'ha entregat a la uncio santa del diví Art y entre nubols blancks he vist la sombra de Tàrrega que sonrient ha deixat caure unes açunes que nosaltres brindem lligues al nostre entusiasme y agrahiment als avans nomenats per sa regionalista llavor.

VEU DE LA PLANA te ab grand honor el poder manifestar en les seus columnes.

XENIUS.

Separatisme centraliste

El resurgiment del esperit regionaliste que s' ha iniciat en casi la totalitat de les regiòns d' Espanya els discursos últimament pronunciats en el Parlament per els Senadors y Diputats regionalistes ha portat a pàiar y a escriure als centralistes, de regionalisme, confondintlo llastimosament ab el separatisme. Tots cuants parlen del sistema regionaliste, que 's, ademés, la tradició salvadora d' Espanya, tenen esta particularitat: la de inventar un regionalisme fals pera millor combatre el verdader.

Confundir per ignorancia o per malicia el regionalisme ab el separatisme, y trauen a relluir estos supremos recursos retòrichs que 'n llabis de los partits del régime, son dos sarcasmes: la *unidad nacional* y la *integridad de la Patria*.

La *unidad nacional* estigue fundá sobre la unitat de creencies que produïa la de sentiments, costums y aspiracions fundamentals, y originaren,

com es' natural, sinse imposicions, sinse mesclarles ni fundirles, la federació de les regíons, que constituyen la Patria major o mare, deixant camp extens a una opulenta varietat que se desarrollava sobre elles com una vegetació espléndida.

¿Qui feu desapareixer eixa *unitat nacional*? El centralisme absorvent y odiós, el absolutisme de gabinet, les oligarquies parlamentaries, foren les que disolgueren la unitat de creencies, dividintlo en castes, que no atra cosa son els actuals partits polítichs d'Espanya. Separá lo qu' estava unit, imposá el divorci aon lluia la unió espontànea y franca.

Acabava ab aquella independencia sana y santa de les regíons y lligava ab cadenes a tótes les personnes collectives, sujectanles ab moldes administratius y econòmichs al carro d'un Estat central que feu omnipotent... Centralització administrativa, centralització econòmica, centralització de cultura, centralització lleislegislativa, y com a remat de totes eixes tiranxes una burocracia que te per cap a una tertulia de sultans que 'ns governen a la otomana.

El municipi, la província y la regió no's poden administrar ni regir en la seu vida y desenvolvement interior sinse imposicions extranyes, sino que dependixen de cualsevol Poncio inútil, la major part de vegades, pero sempre incompetents, que al mateix temps dependixen de la voluntat d'un ministre de la Governació y d'una de les castes—nomenats partits—de que avans han fet menció.

¡De *unitat nacional* parla esta gent! Será d'eixa unitat de caciquismes, d'espeditius resolts sempre a favor dels amichs dels que governen... ¡Eixa es la *unitat nacional* que mos ha dixat el centralisme!

¿Y la *integritat de la Patria*? ¡Vergonya devien de tindre pera parlar d' ella!

Les Corts de Bayona de Pepe Botella iniciaren el moviment separatista ab absurts e inoportuns projectes, el confirmaren les Corts de Cádiz, alplegán a propagarlo de manera escandalosa ab una especie de proclama en que se parlava de la *tirania secular d'Espanya* sobre pobles als

que havia donat, ab monuments lleislegislatus, tota la civilització que tenen; se salvaren els principis importants de l' extranjer y se pergueren les colonies. ¡Qué mes separatisme qu' eixe!

¡El Tratat de París ha sigut l' epifani de la *integritat de la Patria* que proclamen els partidaris del centralisme!

Els partits del régime no poden parlar de la *unitat nacional*, que han disolt, ni de la *integritat de la Patria*, que han destroçat. En Espanya no hi ha mes separatisme que l' d' els partits que sufrim. Ells han partit el territori nacional y han acabat en la unitat que antes tenia, mes per el amor que per la força, ab les regíons congregades per l' obra dels segles en torn del mateix llar.

Y mentres no acavem en eixe odiós centralisme no tindrem unitat nacional ni Patria, sino un ganao dirigit per l' açot de la tiranía parlamentaria.

M. B.

PRECHS Y PEDRAES

DE HIGIENE

Senyors Governador, Alcalde y President de la Junta de Sanitat:

Tot Castelló coneix y lloa les millores fêtes per lo present Ajuntament y per sos predecessors, y aplaudix sens reserves son espírit de progrés. Per aquesta mateixa raó es mes de planyer un capitalissim erro comés en cuestió d' higiene pública de la cual en tots los pobles moderns se presta predilecció descissiva.—Nos referim a les boques de desaigüe obèrtes en los carrers de Castelló y que fan cap a les velles y defectuosas alcantarrelles, que no ténen servici permanent d' aigua. Avants d' aquesta desdichada reforma, en los amples carrers de Castelló se respirava aire pur y fresch, aliment indispensable de la vida. Ahuí l' aire que se respira está enverinat pels miasmes qu' ixen d' eixos verdaders focos d' infecció.—Les pobres criatures qu' acostumen a sentarse en les aceres o fiquen la mà dins de les boqueries pera extraure alguna pilota u obgecte que s' els ha calat, trauen sa sentència de mort d' aquells pous d' infecció, puix sabem d' alguns qu' han sucumbit de febres. Varies ve-

gades s' ha queixat la prensa, y els veïns ya no saben a qui acudir. No es cap solució tirar de tard en tard en una bota, alguns canters d' aigua. Lo sediment queda allí, y al cap d' algunes hores despedix la mateixa insoportable olor. No hi ha altra solució que la de tapar dites boqueries, perque pera res aprofiten. Pensen Vostres Senyories, que ténen sagrat deure de defendre la salut del poble, qu' està per damunt de tot, que si les febres tifiques que comencen a iniciarse ara se desenrollen y prenen còs, serán los primers en planydre-s, si no hi posen remey. A ningú critiquem; pero de tots demàhem lo concurs en defensa de la salut de Castelló.

COMENTARIS

En bé de la ortografia valenciana preguem al artista Adsura cambie el non de *Fransses per Francesch*, que 's el propi.

Preguem al Ajuntament se posse de acort en els organitzadors a fi de fer les millores que necessite el troc de passeig aon està el monument, tals com llevar el banc de pèdra de davant del monument, arreglar el jardí, possar llum, etc. etc.

L' Acadèmia de Ciencies de París, ha elegit pera hu de sons puestos, al eminent En Santiago Ramón y Cajal, honra de la Ciencia espanyola y glòria del mond.

L' Acadèmia de Ciencies de París, al fer esta elecció, se felicita de ella y nosaltres tots estém d' enhorabona.

Nóstre entusiaste saludó al eminent meje, gloria mundial.

Hu dels números que mes han agradat en les presents festes, ha segut el que després del certamen musical que aquesta vesprá ha tengut lloch, han segut obsequiats tots los musichs qu' en ell han pres part, en uns cuants caixons del espumós ví «CHAMPAGNETE» que l' acreditatiat comerciant en esta plaça Lluís Catalán, te a la venta en son establecimiento de «El Morito» Colón, 61, a 1'40 pesetes la botella.

Tornant el envase a 0'25 céntims menys.

Línea de Vapors

TINTORÉ

BARCELONA

Servici fixo y semanal entre Castelló y Barcelona

PER LO MAGNIFICHE VAPOR

FRANCOLI

Travesia rápida.—Llum elèctrica en tot lo barco.—
Telegrafia sens fils. — EXIDES: De Castelló, Diumenge 11
matí. — De Barcelona, Dimarts vesprá. La càrrega s'admet en Barcelona, el dilluns; en Castelló, el dimecres.

Pera informes a Domenech Cert S/A, Plaza de la Paz, 3

CASTELLÓ

Paseig Colón, 11.—BARCELONA

RELONGERIA

• • DE • •

Eduard Parés

GONZALEZ CHERMÁ, 76

Relonges de les millors marques, cadenes, dijes, ulleres y gafes de totes classes. Gemelos Teatre y camp.

PREUS SENS COMPETENCIA

Droguería

L' ARAGONESA

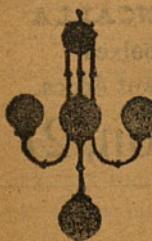
= DE =

• Lluís Gomez Molinos •

64, Colón, 64.—CASTELLÓ

Complet surtit en perfumería del pais y extranjer. Drogues, Colors, Barnisos, Pincells, Articles fotografichs y maquinaries.

Venta exclusiva de Alcohol SOL y Colonia ESA

Lampares

OSRAM

A 1'90 Pesetas, de 5 a 50 bujías

Marca wolfram a 1'50 ptes. de 5 a 50
» Madrid a 1'40 ptes. »

Inmens surtit en aparatos pera gabinet, saló y mentjaor

Fornillos, Planches, Cazos y Estufes elèctriques

Complet surtid en material pera instalacions

Lampisteria de PERE FECED

González Chermá, 78

Eduardo Viciano

Confecció de manteletes d' estiu de tots els preus. Gran surtit en adorns pera les mateixes, en túl y pasamaneria.

Esta casa adapta sons patrons al estil de cada poble.

Preus especials pera la reventa.

Caballers y Colón.

Insecticida RODRIGUEZ

Contra el Poll-roig, Serpeta, Pulgons, Fumagina, Negreta y cuants insectes y criptògams ataquen al taronger, llimoner, oliveres, pomeres y demes arbres.

APROBAT son empleo per R. O. de 30 de Giner de 1912.

DEPOSITARI:

En Joseph Vaquer Gomis

Paseig de Morella, 5

CASTELLO

Panyeria y Sastrería

DE

Antoni Soliva

Altes novetats en gèneros pera caballer ressibits pera la present temporá.

Confecció esmerá y preus econòmichs

Colón, 11.—Castelló

Diu BUSUTIL

que tots els elegants compren en sa casa. ¿Sabéu per qué? perque **BUSUTIL** es el que ven mes barato, te més surtit de modes y se contenta en que el seus compradors estiguin contens encara que pergue.

Moderna y Lujosa Confitería y Patisserie

DE

Vicent Blasco

Especialitat en tortaes «Mokas» ramillets y dolços de fruita.

González Chermá, 56

LA PRIMITIVA

Droguería y Comestibles

Gran surtit en Drogues, Perfumería, Broches y Pintures metàliques pera fondos de barcos, de la acreditada marca OVELING.

Complet surtid en tot lo ram de Ultramarins.

Cafés tostats diariament.

Vicent Calatayud

Canalejas, 11 --GRAU DE CASTELLÓ

URALITA-ROVIRALTA

Picarra artificial d' amiant y portlant comprimit pera Teulaes, revestiment de parets humides y cel ràs.
Panxes especials de 120 per 150 centímetres pera cubertes de poca pendent.

Pera preus, mostres y condicions de venta a

ROVIRALTA Y COMPAÑIA, S. EN C.—INGENIERS.—BARCELONA

Depòsit en Castelló a càrrec de J. B. Valls Climent.-Alloza, 135

TOS... TOS... TOS...

Les PASTILLES MONSERRAT curen tota afecció del sistema respiratori, tos, bronquitis, asma, dengue y catarrs, per crònics que siguen.

Venta en Farmacis y centres de específichs. En Castelló FARMACIA DE JOAN A. PASCUAL, González Chermá, 66

BAR ANGLES

Establimen reformat a la moderna. Servici esmerat. Sopars pera eixides de teatre y cine. Cerveces y eixarops del país y estrangers.

Domingo Montesinos
González Chermá, 42

Casa de SÁNCHO GERAARS

(SUCESORS DE ENRICH TÁRREGA)

Gran surtit en comestibles fins y en tots los gèneros concernents al ram de

ULTRAMARINS

Diariament resibim los millors articles indicats pera la present època.

Depositari exclusiu de la Cerveza Petry
36, Plaça de la CONSTITUCIÓN, 36

Sabateria

DE

JAUME GONZALEZ

Calçats de última novetat. Especialitat en el calçat a la mida.

Inmens surtit en calçats de luxe.

20, Ensenyanza 20

Elixir Gomenol Climent

Es el millor antiséptich de les vies respiratories

Curen radicalment els Catarros crònichs y aguds. Tos, Bronquitis, Asma, Grippe, Resfriads y totes cuantes enfermetats radiquen en l' aparato respiratori.

Depòsit en Castelló: Victorí Aparici, Pi y Margal, 17

Automóvils Castellonesos d' Alquiler || Garage: Lluís Vives y E. Viciana

Construcció, alquiler y reparació de BICICLETTAS. Automóvils de propietat. Grands facilitats, casilles independents, llavaor y fosos. Stock Michelin.

RUSSELL ECROYD NEILD

Nou y grand taller, Lluís Vives, 12 al 20 y Escultor, Viciana 14 al 26.—CASTELLÓ

BAR FORNOS

Café extra, Vermouth Torino, Eixarops, Licors de les millors marques, Cerveces del país y estrangeres. Depositari exclusiu del SIDRAL TEIXIDÓ.

Joseph Segarra
G. Chermá, 84 — Castelló

Transports de totes classes

Màquines, calderes, y ferros per tonellaes. Conductora especial y embalaor de mobles.

J. VIDAG Y FIGGS

Pi y Margall, 57 y Obelisco, 8.—Castelló

Les millors
MAQUINES
de
COSIR
son les
màquines
“Pfaff.”

DE

Antoni Mercé

COLÓN, 64

CASTELLO

BASAR DE FERRETERÍA Y QUINCALLA

Especialitat en objectes pera regals y de peixca. Lo millor surtit en palmitos pera la pressent època.

Emili Martí.—Colón, 27

